

БУРГАСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
ЦЕНТЪР по ХУМАНИТАРНИ НАУКИ
КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н. Майяна Милчева Митевска
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И ПРАВНИ НАУКИ

професионално направление 3.2. ПСИХОЛОГИЯ

докторска програма ПЕДАГОГИЧЕСКА И ВЪЗРАСТОВА ПСИХОЛОГИЯ

Автор: Елена Кортезова

Тема: „Родителските нагласи за езиковото развитие на деца с комуникативни нарушения в предучилищна възраст(3-7г.)“

Научен ръководител: проф. д-р Йонка Балтаджиева,

БУРГАСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № УМО от 03.10.2022 г. на Ректора на Бургаския свободен университет (БСУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Родителските нагласи за езиковото развитие на деца с комуникативни нарушения в предучилищна възраст (3-7г.)“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“. Автор на дисертационния труд е Елена Кортезова – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Психология“ с научен ръководител проф. д-р Йонка Балтаджиева от Бургаски свободен университет.

Представеният от Елена Кортезова комплект материали е в съответствие със ЗРАСРБ. Дисертационният труд е обсъден на заседание в Катедра „Психология“ към Центъра по хуманитарни науки при Бургаски свободен университет и е насочен за защита пред Научно жури.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Елена Кортезова притежава дългогодишен опит като обучител в редица програми по психология, арт терапия, автор на помагала и програми за деца с затруднения в четенето, писането и речта. Придобитите знания и умения като Магистър Логопед, докторантката прилага в експертната си дейност първоначално като учител, а в последните години и като психолог-логопед, психотерапевт. Проблемът за използване на разнообразни стратегии за ефективно взаимодействие с училищната, семейната и други институции са един от основните проблеми в „мултифункционалната“ дейност на Елена Кортезова. Интересът на докторантката към проучване и подпомагане на психичното развитие и здраве на децата и родителите логично прераства в разработването на дисертационен труд на тема „Родителските нагласи за езиковото развитие на деца с комуникативни нарушения в предучилищна възраст (3-7г.)“.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Изследваният в дисертационния труд проблем, родителски нагласи за езиковото развитие на деца с комуникативни нарушения в предучилищна възраст /3 – 7 години/ в обширната сфера на педагогическата и възрастовата психология, е особено актуален и в последните години. Допълнително към актуалността на избраната тема се добавя и факта

за растящият брой методи за измерване, прилагани в проектни дейности в образователни институции, но не и за изследване нагласите на родителите на деца с комуникативни нарушения, което от своя страна говори както за научна новост, така и за приложна стойност на изследването. Съдържанието на родителските нагласи има практическа сила във взаимодействието на специалистите по езиково развитие и родителите на децата с комуникативни нарушения при изработване на интервенционните стратегии за тяхното преодоляване. Това говори за реални възможности за продължаващо оптимизиране на резултатите от подобни изследвания.

4. Познаване на проблема

Създава отлично впечатление задълбочената и критична оценка на Елена Кортезова относно състоянието на проблема и възможностите за благоприятно развитие. Задълбочавайки се в написаното в нейния дисертационния труд, става ясно, че докторантката познава отлично състоянието на разработвания проблем. Доказателство за това се открива в теоретичния обзор и в емпиричните проекции на дисертацията.

5. Методика на изследването

Още тук се отбелязва и научен принос със създаването, апробирането и адаптирането на самостоятелен психологически инструмент за изследване на родителските нагласи за езиковото развитие на деца с комуникативни нарушения във възрастта от 3 до 7 години. Елена Кортезова е приложила методи, адекватни на изследваната проблематика и за проверка на издигнатите хипотези, анализ и прогнозиране. Така се постига поставената цел на дисертационния труд да се разработи модел за проучване на родителските нагласи при деца с комуникативни нарушения и извеждането на техните съдържателните характеристики и се получат адекватни отговори на зададените въпроси и задачи, релевантни на обекта изследването и на издигнатите хипотези. Дизайна на изследването се основава на Теорията за планираното поведение на I. Ajzen. Фокусът на дисертационния труд е свързан с допускането, че родителските нагласи се отнасят по специфичен начин към езиковото развитие на децата, а като предиктор за тези нагласи се явява субективната норма, определяща се от общественото мнение.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Елена Кортезова е развила разсъжденията си в увод, три глави, всяка с конкретни изводи, и заключение. Дисертационният труд е с общ обем 254 страници, от които 231 страници са текст-изложение и 23 страници приложения. Библиографията включва 167 заглавия, от които 100 на български език, 4 на руски език, 59 на английски език и 4 от електронни издания. За обещаване и точно илюстриране на постигнатите резултати от

анализа в дисертационния труд са синтезирани общо 56 таблици и 7 фигури. Дълбочинното съдържание на дисертационния труд и е позволило не само да обхване проблемите в максимално широка степен на тяхното проявление, но и в тяхната дълбочина. Главите на дисертационния труд имат относително завършен характер, преходите между тях са плавни и логично предпоставени.

В прегледа на литературата Елена Кортезова се насочва първо към теоретичния конструкт родителски нагласи в контекста на педагогическата и възрастова психология. Теориите, които я обясняват са представени кратко, но с необходимата пълнота и достатъчност. Тя се спира по-подробно на оценка на родителската нагласа към езиковото развитие на децата 3 - 7 години по отношение на нейната трикомпонентна структура: когнитивен компонент, афективен компонент и поведенчески компонент.

Като прилага стандартния за подобни изследвания подход във втората част Елена Кортезова подробно анализира субективната норма, възприемания поведенчески контрол и намерението като източници на причините и факторите, определящи навременното взаимодействие на родителите със специалисти по езиково развитие при определяне на правилните и навременни стратегии за езиковото развитие на децата с комуникативни нарушения. В края на частта теоретично изяснява и обосновава проблема.

Третата част изцяло е посветена на експерименталните изследвания на докторантката. В нея Елена Кортезова изяснява методиката на психологическото изследване, като описва процедурата на емпиричното изследване и представя използваните инструменти.

Собствените изследвания на докторанта са описани според общоприетите стандарти за публикуване на експериментални изследвания. Емпиричните данни са анализирани в стройна логическа рамка, в която се проследяват проявите на всяка променлива, според мнението на изследваните лица.

Изводите в края осмислят усилията на докторантката и формират усещане за цялостност и за наличието на условия, даващи възможност за решаването на проблема, заложен в целта на изследването.

Заклучението е обобщава авторовите разсъждения в целия дисертационен труд - придава му завършен вид и в синтезиран вариант се подчертават ключовите моменти на анализа.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите в дисертационния труд на Елена Кортезова са в професионалното направление „Психология” и могат най-общо да бъдат характеризирани като:

- извеждане на концептуален модел за изследване на нагласите на родителите към езиковото развитие на децата, основаващ се на Теорията

на планираното поведение (ТПП) на I. Ajzen и разширен от автора чрез ясно диференциране на трикомпонентната структура на нагласата – когнитивен, афективен и поведенчески;

- формулиране на нови идеи и подходи;
- получаване на нови знания по третираните научни проблеми с приложен характер към специфичния аспект на родителските нагласи при деца с комуникативни нарушения и е проследена детайлно връзката между компонентите и факторите на нагласата.

Цялостната рамка на дисертацията както в теоретичен, така и в емпиричен план е новаторска и служи за основа на по-дълбочинни и продължителни изследвания и проучвания на тематиката.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Резултатите, постигнати в дисертацията са намерили отглас сред научната общественост. Научната продукция на докторантката се характеризира с методологическа издържаност и прецизност. Тези трудове не са представяни за участие в други конкурси за присъждане на научни степени и академични длъжности и не са рецензирани досега.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Участието на докторантката в проведеното дисертационно изследване, формулираните приноси и получени резултати в пълна степен са нейна лична заслуга.

10. Автореферат

Представеният автореферат съответства на изискванията и отразява основните тези, направените изводи и научните постижения в дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

Нямам съществени бележки по отношение на научната и публикационната дейност на кандидата, както и към заявените приноси.

12. Лични впечатления

Цялостното запознаване с преподавателската и научно-приложната дейност на Елена Кортезова дава основание да бъдат направени положителни заключения за нейните качества.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам да запази и подобрява експертизата си в областта на изследваната проблематика.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Резултатите от научното изследване обогатява психологическата теория за дейността в нейните специфични прояви и практиката за разработване на подходи и модели за надеждното и структуриране и управление, което от своя страна демонстрира постигнатото от докторанта ниво на научните аспекти на исканата степен.

Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговарят на **всички** изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Бургаския свободен университет.

Дисертационният труд показва, че докторантът(ката) Елена Кортезова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Психология“ като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да даде образователната и научна степен „доктор“** на Елена Кортезова в област на висше образование 3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И ПРАВНИ НАУКИ, професионално направление 3.2. ПСИХОЛОГИЯ, докторска програма ПЕДАГОГИЧЕСКА И ВЪЗРАСТОВА ПСИХОЛОГИЯ.

20.10. 2022 г.

.....

Рецензент:

(подпис)

Проф. д.пс.н. Майяна Митевска